

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL

VOLUME 1, ISSUE 1, 2021

ISSN 2181-1490

Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadqiqot.uz

TOSHKENT-2021

**ALISHER NAVOIYNING 580 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 580 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 580th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***O'nal Kaya***f.f.d., professor (Turkiya)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Abduqodirov Abdusalom***f.f.d., professor (Tojikiston)***To'xliyev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Ruzmanova Roxila***f.f.n., dotsent (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Normurodov Hasan***O'zbekiston qahramoni (O'zbekiston)***Sirojiddin Sayyid***O'zbekiston xalq shoiri (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Toshqulov Abduqodir***i.f.n., (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Jurayev Mamatqul***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Grigoryev Mixail***f.f.d., professor (Rossiya)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Jo'rayev Shokirjon***F-m.f.d., professor (O'zbekiston)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Унал Кая
д.ф.н., профессор (Турция)

Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Содилов Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)

Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Абдукодиров Абдусалом
д.ф.н., профессор (Таджикистан)

Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)

Набиуллина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Иброхим Худоёр
д.ф.н., (Иран)

Юсупова Дилнавоз
д.ф.н., доцент (Узбекистан)

Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)

Рузманова Рохила
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Халмуродов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)

Нормуродов Хасан
Герой Узбекистана (Узбекистан)

Сирожиддин Саййид
Народный поэт Узбекистана (Узбекистан)

Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)

Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Тошқулов Абдукодир
к.э.н., (Узбекистан)

Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)

Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Григорьев Михаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)

Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)

Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)

Джураев Шокирджон
д.ф.-м. н., профессор (Узбекистан)

Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)

Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нодида Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:**Mirzaev Ibodulla***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)***Deputy Chief Editor:****Jabborov Nurboy***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)*
**MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**
Mukhiddinov Muslikhiddin*Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Unay Kaya***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Abdukodirov Abdusalom***Doc. of philol. scien., prof. (Tajikistan)***Tukhliev Bokijon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. scien., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Ruzmanova Rokhila***Cand. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)*
**MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**
Khalmuradov Rustam*Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)***Normurodov Khasan***Hero of Uzbekistan (Uzbekistan)***Sirojiddin Sayyid***People's poet of Uzbekistan (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Toshkulov Abdukodir***Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)***Benedek Peri** *Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)***Juraev Mamatkul** *Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo** *Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla** *Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora** *Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Grigorev Mikhail** *Doc. of philol. scien., prof. (Russia)***Shomusarov Shorustam** *Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre** *Doc. of philol. scien., prof. (France)***Pervin Chapana** *Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Juraev Shokirjon***Doc. of phys.-math. scien., prof. (Uzbekistan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. scien., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Саҳифаловчи:** Абдулазиз Муҳаммадиев**Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz**ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицы Амира Темура пр. 1, дом-2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uzTadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1.Dadaboyev Hamidulla

TORTMOQ LEKSIKASINING ALISHER NAVOIY DAVRI ESKI O‘ZBEK ADABIY
TILIDAGI MA’NOVIY QURILISHI9

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2.Kholbekov Muhammadjon

PERCEPTION AND INTERPRETATION OF CREATIVITY OF ALISHER NAVOI IN
FRENCH ORIENTAL STUDIES17

HAQIQAT SARI SAFAR

3.Muhiddinov Muslihiddin

SO‘Z FAZILATI29

4.Tanju Seyhan

ALÎ ŞİR NEVÂÎ’DE SÖZ CEVHERİ, YERİ VE SÖZ SÖYLEME SANATI.....36

MA’RIFAT YOG‘DUSI

5.Ibrohim Haqqul

NAVOIY SHE‘RIYATIDA TARK TUSHUNCHASI.....47

NAVOIY POETIKASI

6.Salohiy Dilorom

ALISHER NAVOIY LIRIKASIDA BADIY SAN‘ATKORLIK MASALALARI.....53

7.Abdugodirov Abdusalom

NAVOIYNING TOJIK TILIDA TATABBU‘ G‘AZAL YARATISH MAHORATI63

ASLIYAT UMMONIDAN

8.Bertels Y.E

NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjimai.....67

9.Erkinov Aftondil, Qurbonov Abdumalik

ZIGRID KLAYNMIXEL – NAVOIY IJODINING XORIJLIK TADQIQOTCHISI
(Z.KLAYNMIXEL MAQOLASIGA SO‘ZBOSHI)82

10.Zigrid Klaynimixel

ALISHER NAVOIY VA USMONLI TURK SHOIRLARI. Turk tilidan O.Mamadaliyeva
tarjimai.....85

BAHOSIZ BITIKLAR

11.Sodiqov Qosimjon

«MUHOKAMATU-L-LUG‘ATAYN» QO‘LYOZMALARINING CHOG‘ISHTIRMA
TAHLILI VA ASAR VARIANTLILIGI MASALASI.....92

12.Yusupova Dilnavoz

MUXLISLAR TOMONIDAN TUZILGAN DEVONLAR: TALQIN, TAHLIL VA TAHRIR.....	101
--	-----

**TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA
O‘ZBEK ADABIYOTI**

13.Jabborov Nurboy

MIRZO ULUG‘BEK DAVRI ADABIYOTI ALISHER NAVOIY TALQINIDA.....	111
--	-----

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

14.Jo‘raqulov Uzoq

“XAMSA”DA IDEAL TARIXIY OBRAZLAR TALQINI.....	121
---	-----

15.Ataniyazova Muborak

OLIM SHARAFIDDINOV VA NAVOIYSHUNOSLIK ILMI MUAMMOLARI.....	137
--	-----

NAVOIY VA ADABIY TA’SIR MASALALARI

16.Binnatova Olmos Ulviy

ALISHER NAVOIY MEROSINING ILMIY-NAZARIY TADQIQOTLARI TARIXIDAN.....	146
--	-----

17.Mare Toutant

LA REPONSE DU POÈTE CHAGHATAY NAVĀ’Ī AU POÈTE PERSAN NIẒĀMĪ: LE SULTAN TIMOURIDE, « REFUGE DE LA CHARIA ».....	153
---	-----

18.Amir Nemati Lima’i

A COMPARISON: AMIR ALISHIR NAVA’I THE COUNTERPART OF KHAWAJA NIZAM AL-MULK TUSI OR KHAWAJA RASHID AL-DIN FADLULLAH HAMADANI	169
---	-----

19.Xalliyeva Gulnoz, To‘rayeva Bahor

NAVOIYSHUNOS Y.BERTELSNING KOMPARATIVISTIK TADQIQOTLARI XUSUSIDA.....	178
--	-----

20.Muhitdinova Badia Muslihiddinovna

THE IDEOLOGICAL DIRECTION AND MAIN ARTISTIC IMAGES OF DASTANS “KHUSRAV AND SHIRIN” AND “FARHOD AND SHIRIN”.....	192
--	-----

21.Ruzmanova Roxila

ALISHER NAVOIY G‘AZALLARI TA’SIRIDA YOZILGAN 33 NAZIRA.....	205
---	-----

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalariga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'ri va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромоновича Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя..."

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литература Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

АЛИШЕР НАВОИЙ ВА УСМОНЛИ ТУРК ШОИРЛАРИ

*Доктор Зигрид Клайнимихел
Берлин, Германия
E-mail: s.kleinmichel@t-online.de*

For citation: Zigrid Klaynimixel. Alisher Navoi and Ottomon Turkish poets. Alisher Navoi. 2021, vol. 1, issue 1, (85-91) pp.

 DOI 10.26739/2181-1490-2021-1-10

АННОТАЦИЯ

Усмонли турклар салтанатида (1299–1922) адиб Алишер Навоий (1441–1501) ижоди ва меросига катта эътибор мавжуд бўлган. Айни эътибор шоир ҳаётиги давридан бугунга қадар давом этиб келмоқда. Мақолада усмонли турк шоирларининг Алишер Навоий шеърларига эргашишлари, улардан таъсирланишлари ва умуман усмонлилар салтанати адабиётига ўзбек мумтоз адабиёти ва, айниқса, Навоий ижоди таъсири ҳақидаги фикрлар илгари сурилган. Усмонли турк шоирлари Навоийнинг “Хамса” асари дostonлари ва шеърлятига эргашиб назира асарлар битганлар. Улар усмонли туркча тили ва форс тилидан ташқари, эски ўзбек тилида ҳам шеърлар ёзганлар. Бунда Алишер Навоийга ижодига тақлид қилишнинг ўрни катта бўлган.

Таянч сўзлар: Алишер Навоий, усмонли турк шоирлари, назира, эски ўзбек тили, ўзбек мумтоз адабиёти.

*Доктор Зигрид Клайнимихел
Берлин, Германия
E-mail: s.kleinmichel@t-online.de*

АННОТАЦИЯ

В династии османских султанов (1299–1922) существовал большой интерес к личности и наследию поэта Алишера Наваи (1441–1501). Данный интерес, возникший ещё при жизни поэта, существует и по сей день. В статье освещается имитация и последование османских поэтов к стихам Наваи. Речь идет о влиянии узбекской классической литературы и особенно наследие Наваи на литературу османской династии. Османские поэты подражали поэмам «Хамсы» Наваи и, как результат, создали свои варианты поэм наподобие произведений Наваи. Они писали стихи на османском и персидском языках. Кроме этого, создавали стихотворения и на староузбекском (тюрки) языке. При этом большую роль сыграла имитация творчества наследия Алишера Наваи.

Ключевые слова: Алишер Наваи, османские поэты, имитация, староузбекский (тюрки) язык, узбекская классическая литература.

*Doctor Sigrig Kleinmichel
Berlin, Germany
E-mail: s.kleinmichel@t-online.de*

ANNOTATION

In the dynasty of the Ottoman sultans (1299–1922), there was a great interest in the personality and heritage of the poet Alisher Navai (1441-1501). This interest, which arose during the poet's lifetime, still exists today. The article highlights the imitation and follow-up of Ottoman poets to Navai's poems. We are talking about the influence of Uzbek classical literature and especially the heritage of the Navai on the literature of the Ottoman dynasty. Ottoman poets imitated Nawai's Hamsa poems and, as a result, created their own versions of the Nawai poems. They

wrote poetry in Ottoman and Persian. In addition, they created poems in the Old Uzbek (Turkic) language. At the same time, imitation of the creativity of the heritage of Alisher Navai played a big role.

Keywords: Alisher Navai, Ottoman poets, imitation, Old Uzbek (Turkic) language, Uzbek classical literature

Маълумки, усмонли турк шеърлярида чигатойча шеър ёзиш анъанаси деярли узлуксиз давом этган¹. Алишер Навоий ижоди туфайли ўша даврнинг бошлариданок анча қўллаб-қувватланган мазкур анъананинг бошланиши, кенг тарқалган қарашнинг акси ўларок, ушбу ҳиротлик шоир номи билан боғланмайди.

1421 йилда вафот этган Аҳмади Доий чигатойча бир ғазал ёзган. Аҳмади Доийнинг асарларини нашр қилдирган Исмоил Ҳикмат Эртайлани унинг Темур билан бирга Онадўлига келган шоир ва олимлар билан таниш бўлганини тахмин қилади². Шу билан бирга, Эртайлани Аҳмадий томонидан чигатой тилида “Искандарнома” ёзилганини ҳам маълум қилади. Аммо ушбу асар ҳозирга қадар нашр қилинмаган кўринади. Эртайлани келтирган маълумот эса бугунги кунда жуда кам эсланади. Эртайлани тадқиқотидан йигирма йил ўтгандан сўнг Онадўлида Сафий қаламига мансуб яна бир чигатойча ғазал нашр этилади [Sertkaya, 1977: 169-170]. Бу шоирнинг Навоий замонасидан аввал Султон Мурад II (1421–1451) даврида яшаганлиги тахмин қилинади.

1470 йилдан аввал Онадўли шоирлари томонидан ёзилган бизга маълум чигатойча шеърлар сон жиҳатдан оз бўлса-да, 1441 йили туғилган Алишер Навоийнинг шеърлари машҳур бўлган вақтда усмонийларда чигатойча шеър ёзиш анъанасининг шаклланиши учун муҳит мавжуд бўлганини кўрсатади. Маълумки, Навоий шеърлари Туркияда анчайин кенг тарқалган. Буни Туркия кутубхоналарида топилган кўплаб қўлёзмалардан ҳам билиш мумкин [Levend, 1958]³. XV ва XVI асрлардаги маданий муҳит ҳоҳ усмонийлар саройида, ҳоҳ шахзодаларнинг саройларида бўлсин Истанбул, Ҳирот ва Самарқанд ҳудудидан келган усмоний туркча, форсча, чигатойча сўзлашиб, ижод қилган олим ва шоирларнинг жонли фикр алмашинувлари билан белгиланган. Тарих ва адабиёт тарихига оид манбаларда бу борада қандай маълумотлар мавжуд эканлигини Фуад Кўпрулу [Koprulu, 1945]⁴, Оғаҳ Сирри Левенд [хусусан, Levend, 1965; Levend, 1966; Levend, 1967; Levend, 1973], Ханна Сохрвайде [Sohrweide, 1970] ва Элизар Бирнбаум каби

¹ Мазкур анъананинг XV–XVI асрлардаги ҳолати кейинги даврларга нисбатан яхшироқ ёритилган, аммо XVIII асрга келиб, аҳвол бутунлай ўзгаради. Бу даврнинг икки муҳим вакили ҳисобланган шоирлар Надим ва Шайх Ғолибнинг чигатойча мисралари бор. Ҳозирга қадар усмоний шоирлардан ёки усмонийлар ҳудудида яшаган шоирлардан 40 га яқини чигатойча ёзгани маълум.

² Аҳмади Доийнинг ҳаёти ҳақидаги маълумотлар жуда оз. У умрининг бир қисмини Гермиян беклигида ўтказган. Эртайлани Аҳмадий каби унинг ҳам XV аср бошларида Шарқий Онадўлида, Темурнинг ёнида ҳаёт кечирганини тахмин қилади.

³ Булар орасида эскилари, ҳатто Навоий ҳаётлик чоғида кўчирилганлари, Салтанат кутубхоналаридан бирининг муҳрига эга ва кейинчалик кўчирилганлари, котиби ҳамда тарихи номаълум бўлганлари, айни вақтда, унчалик кўзга ташланмайдиганлари ҳам бор. Левенд тадқиқоти якунига қадар энг кўп – 19 марта учраган девон “Ғаройиб ус-сиғар” дир. (Худди шундай жуда кенг ёйилган ва “Ҳазойин ул-маоний” номли тўпламнинг биринчи девони билан бир хил бўлмаган “Бадоеъ ул-бидоя” тилга олинмаган. “Наводир ун-нихоя” номли девоннинг тилга олинмагани, унинг фақат икки нусхаси Тошкентда ва бир нусхаси Техронда мавжуд экани боис ҳайрон қоларли ҳодиса эмас). Фотиҳ (яъни, Султон Меҳмед II (1451–1481) кутубхонасида Навоий асарлари қўлёзмалари мавжудлигига Я.Экманн ишора қилган (Eckmann, 1964: 352). Будапештда Можар фанлар академияси Шарқ коллекциясида мавжуд бўлган каталогнинг Фотиҳ кутубхонасининг каталоги эмас, балки у Султон Боязид II (1481–1512) кутубхонаси каталоги эканлиги ва Боязид замонида ёзилганини биламиз. Ушбу маълумотни келтирган М.Мароз (Maroth, 2003: 112 vd.) Боязид китобларини отаси Фотиҳдан мерос олганини ҳам айтиб ўтади. Ушбу каталогда “Девони Навоий” тўрт марта, “Девони Навоий би-л-мўғулия” (яъни, чигатойча) бир марта ва “Хамсаи Навоий би-л-мўғулия” икки марта тилга олинган. Ушбу маълумотлар ва керакли саҳифанинг фотонусхасини (262-б.) жўнатгани учун можор олимлари Ева Кинксес Нагий (Eva Kincses Nagy) ва Мария Иваниксдан (Maria Ivanics) миннатдорман. Левенднинг мақоласи эълон қилинганидан сўнг Туркияда Навоий асарлари қўлёзмаларининг бошқа нусхалари ҳам борлиги маълум бўлгани аниқ.

⁴ Иктибос “İslam Ansiklopedisi”(турк тилидаги “Ислом энциклопедияси”)дан олинган. Аввалроқ бу тадқиқот Меҳмет Фуад Кўпрулунинг “Турк адабиёти тарихи” (1962) ва “XIV асрда чигатой адабиётининг кашфиёти” ютадқиқотларидан ҳам жой олган эди. Бу асарларнинг бир неча янги нашрлари, жумладан, 3-нашрнинг 1981: 275-328, М. Fuad Köprülü “Edebiyat Araştırmaları 2”. Istanbul, 1989: 82-193-саҳифаларида чоп қилинган.

олимларнинг асарларидан билиб олишимиз мумкин. Мазкур адабиётларда, шунингдек, бошқа кўплаб тадқиқотларда маданий алоқаларнинг кўп қирралари тадқиқ қилинган. Бу жиҳатдан чигатойча шеърларнинг усмонийлар империясига қандай йўллар билан келганлигини аниқлаш баробарида форс тили ҳудудларда турк тилидаги асарларга бўлган эътиборнинг камлиги¹ ҳам диққат қаратилиши керак бўлган масалалардандир. Шунингдек, Ўрта Осиёда чигатой шеърляти ва Онадўлида усмоний шеърлятининг пайдо бўлишидаги умумий хусусиятлар тадқиқ этилар экан, Самарқанд ва Ҳиротдагидек усмонийлар империясида ҳам форсчанинг аҳамияти доим диққат-эътиборда бўлиши керак². Усмоний шоирларининг Алишер Навоий асарларига қизиқишлари ҳам назардан четда қолмаслиги керак.

Чигатойча форс тили билан бир қаторда ижод тили сифатида фойдаланилган ҳудуд ташқарисида ҳам Алишер Навоий шеърлятига қизиқиш ва эътибор бўлганлиги ҳақида маълумот берувчи бир қанча далиллар мавжуд. XV аср охири ва XVI аср бошларида тузила бошлаган чигатойча-форсча ҳамда чигатойча-усмонийча луғатлар бунга мисол бўла олади. Кўпрулу таъкидлаганидек, мазкур луғатларнинг баъзи ўринларида чигатой тили грамматикасига оид турли ҳажмдаги маълумотлар берилган [Köprülü, 1945, 305]. Луғатларнинг камида иккитаси чигатой маданиятининг тарқалишига хайрихоҳ бўлган султонларнинг рағбатланлантиришлари билан тузилган. Толий Имоний Ҳиравийнинг “Бадоеъ ул-луғат” номли чигатойча-форсча луғатининг ёзилиши (XV аср охири ва XVI аср бошлари) Хусайн Бойқаро томонидан рағбатланлантирилган. Фазлуллоҳ Хоннинг “Луғати туркий” номли луғатининг ёзилишига эса Шимолий Ҳиндистонда Аврангзеб хайрихоҳ бўлган. Бу луғат 1825 йилда Калкуттада чоп этилган [қиёсланг: Умаров, 1991]. Табиийки, шу билан бирга зиёлилар орасида ушбу кенг кўламли ишни амалга оширишни тақозо этган эҳтиёж ҳам сезилган бўлса керак. Усмонийлар империясида форс тилини билиш даражаси яхши бўлгани эътиборга олинса, “Абушқа” номли муаллифи номаълум чигатойча-усмонийча луғат билан бирга чигатойча-форсча луғатларнинг ҳам Навоий асарларини тушуниш учун фойдаланилганини тахмин қилишимиз мумкин³.

Икки адабий жанрда Алишер Навоий ижодининг таъсирини яққол кўриш мумкин. Булар тазкира ва Ҳамса кўринишидаги маснавий мажмуаларидир.

Биринчи усмонли турк тазкиранависи Саҳи Бей “Ҳашт беҳишт” номли тазкирасида икки форсий манба ҳамда Алишер Навоийнинг “Мажолис ун-нафоис”ини келтириб ўтган. Алишер Навоий ўзининг тазкирасида номи келтирилган форсий манбалар эса Жомийнинг “Баҳористон”и ва Давлатшоҳ Самарқандийнинг “Тазкират уш-шуаро” асарларидир (қиёсланг: Eraslan, 2004: 16).

Саҳи Бей тазкирасидан бир оз муддат ўтиб тазкира ёзган Ошиқ Чалабий Саҳи Бей келтирган манбалардан ташқари, “Мажолис ун-нафоис”нинг Шоҳ Муҳаммад Қазвиний (1520–1523) томонидан амалга оширилган форсий таржимасини ҳам эсга олади [қиёсланг, Meredith-Owens, 1971: XVII. Қазвиний таржимаси билан қиёсланг, Levend, 1965, 279. Sohrweide 1970, 266-267]. Hanna Sohrweide “Мажолис ун-нафоис”нинг яна бир форсий таржимасини эслаб ўтган (1970, 282, 300-301). Бу “Мажолис ун-нафоис”нинг Фаҳрий Ҳиротий томонидан XVI асрда амалга оширилган “Латойифнома” номли таржимасидир. Э.Бирнбаум бу масалада Саҳи ва ундан кейинги давр тазкиранавислари “Мажолис ун-нафоис”нинг форсий таржимаси мавжуд бўлишига қарамасдан, унинг чигатойча оригиналини ўқиганмикинлар, деган саволни ўртага ташлайди. Туркияда “Мажолис ун-нафоис” таржималарининг кам бўлмагани учун бу фикр ортиқча шубҳаланишдир, эҳтимол. Бу тар-

¹ Масалан, 1462-63 йилда вафот этган Лутфийнинг мисраларини, Яздда 1431-32 йилда кўчирилган ва XV асрнинг биринчи ярмида яшаган Ҳайдар Хоразмий ва чигатойча ёзган бошқа шоирларни ўз ичига олган қўлёзмада кўришимиз мумкин.

² Навоий замонасида Самарқанд ва Ҳиротда чигатойча билан бирга форсча ўрни мавзусида қиёсланг: Köprülü, 1945: 287-288, 299-300, 305, 307-309. Форсий ва туркий тил алоқалари билан боғлиқ масалалар сўнгги йилларда янги бир даражада, асосан, Л.Ёхансон (Johanson, 1993) ва Б.Фрагнер (Fragner, 1999) томонидан тадқиқ этилди. Номи тилга олинган асар бевосита туркий тил билан боғлиқ (қ.: Fragner, 1999: 19-21, 82-90. ва бошқалар).

³ Луғатлар билан боғлиқ мавзуларда 1961 йилга қадар амалга оширилган илмий тадқиқотлар даражаси ҳақида Боровков кенг кўламли, яхши бир тадқиқот ёзган (Боровков, 1961: 5-38). Луғатлар борасида сўнгги муҳим тадқиқотлардан бири К.Ромер номи билан боғлиқ (Romer, 2003).

жималардан бири 1495–1496 йилга оид Навоий Куллиёти таркибидадир, ёзилган санаси маълум бўлган бошқалари эса 1527–1555 йилларга оиддир. Левенд жами 13 манбани қайд қилган [Levend, 1958, 143, 201–205]. Ҳарҳолда, чиғатойча бир тазкиранинг ёзилганлиги усмоний шоирларини ҳам ўз тилида тазкира ёзишга руҳлантирган бўлса ажаб эмас. Шу тарика, тазкира билан боғлиқ ҳолда адабиёт оламида муҳим ҳисобланган бу уч тилнинг усмонийлар империясидаги ўзаро таъсирини кўрсатиш мумкин.

Тазкиранависларнинг Навоий асарларига фақат кейинги асрдагина қизиқишлари эътиборни тортади. Тазкиранавислар XVI асрда Навоийнинг қайси усмоний шоир ижодига таъсир ўтказганини хотирлаш билан чекланганлар [қаранг: Levend, 1965, 279]. Яъни XVI асрда тазкиранавислар учун усмоний ва чиғатой шоирлари гўё усмоний ва Эрон шоирлари каби алоҳида икки гуруҳ ижодкорлари эдилар.

Муҳим ҳисобланган иккинчи жанр эса ҳамсадир. Левенд турк адабиётида Хамса сарлавҳаси билан, манбаларга кўра, XVI асрда ёки XVII асрнинг бошларида кўплаб маснавий ёзган усмоний шоирларнинг ўн олтитасини санайди. Аммо уларнинг ҳаммаси ўз асарларини мукаммал Хамса ҳолига келтиришмаган ва номи маълум бўлган асарларининг ҳам аксарияти номаълумлигича қолмоқда. Онадўлида маснавий ёзиш ва форс шоири Низомийдан илҳом олиш Навоийдан анча аввал бошланган¹. Бунга қарамай, кўпгина шоирларга маснавий мажмуасини ёзишларига усмоний империясида кўп ўқилган Навоийнинг “Хамса”си туртки бўлган, деган эҳтимол кўпроқ². Левенд Туркия кутубхоналарида Навоий “Хамса”сининг ўн битта тўлиқ (иккитаси куллиётлар таркибида), ҳамда дostonлардан бири ёки бирдан ортиғи бор бўлган яна еттита кўлөзма мавжудлигини қайд этган [Levend, 1958: 132, 143, 186–196]. Ломий Алишер Навоий асарларининг кучли таъсири остида ижод қилган маснавийнавис шоирлардан биридир³. Ломий Алишер Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин”ига назира ёзган⁴. Муншаотига ҳам чиғатойча бир шеър киритган⁵. Эҳтимол, Ломийни Жомийнинг “Нафохот ул-унс” асарини форсчадан таржима қилишга ва унга ўттиздан ортиқ авлиёнинг манқабасини қўшишга ундаган, ҳам юқорида таъкидланган асарга ниҳоятда кўп авлиёнинг таржимаи ҳолини қўшиб битишига сабаб бўлган асар Навоийнинг “Насойим ул-муҳаббат” назираси эди⁶. Чиғатойча асарларга қизиқиш билдиришларига қарамай, форсча асарларга хайрихоҳ бўлган усмоний шоирлари учун Ломий асарлари аслида ўзига хосдир. Ломий санаб ўтилган асарлардан ташқари, Жомий асарларини ўрнатқич сифатида олиб, яна икки асар ёзган ва бошқа бир қанча форсийгўй шоирларнинг насрий ва назмий асарларидан илҳомланган. Тазкиранавислар уни Жомийи Рум деб атаганлар [Tezcan 1994: 14].

Эртайлан (Ertaylan) Аҳмади Доийнинг қандай қилиб битта чиғатойча шеър ёзганига ажабланади. Аслида, илм оламини XV аср охири ва ундан кейинги даврлар чиғатой шеърляти билан таништирган олимлар учун бу масала оддий ҳолатдек кўринади. Олимлар ҳар сафар очиқ-ойдин ишора қилмаса-да, бу шоирларнинг Навоий шеърлятидан таъсирланганликларини четлаб ўтолмайдилар. Ҳақиқатан ҳам, усмонийлар империясида Али-

¹ Бу Барбара Флеммингнинг (Barbara Flemming) Кутбнинг қипчоқча, Фахрий ва Шайхнинг усмонлича ёзган “Хусрав ва Ширин” номли асарлари ҳақидаги (ёзилган саналари: 1341–42, 1367 ва XV асрнинг боши) мукаммал қиёсий тадқиқотларидан маълум.

² Аммо Онадўлидаги илк “Хамса” муаллифининг ким экани маълум эмас. Беҳиштий ва Ҳамдий бир-бирларидан хабарсиз биринчиликка даъво қилганлар. Қиёсланг: Левенд 1965: 252).

³ Э.Бирнбаум Темур тарафидан Самарқандга олиб кетилган, кейинроқ қайтарилган ва эҳтимол, неварасини чиғатойчага илҳомлантирган Ломийнинг наққош бобосига ишора қилади. Навоий ва Ломий асарларининг илк чоғиштирмасини Левенд амалга оширган. Ломийнинг ҳаёти ва асарлари ҳақида мукаммал тадқиқотларни эса Гунай Алпай Кут (Günay Alpay Kut) ва Нуран Тезжан (Nuran Tezcan) амалга оширганлар.

⁴ Левенд шоирнинг воқеалар ривожидоғина Навоийга тақлид қилганини, аммо ўз услубини яратганини ёзади.

⁵ НБунга илк бор Кўпрулу (Köprülü, 1950: 191), кейинроқ Бирнбаум эътибор қаратганлар.

⁶ Навоий “Мукаммал асарлари тўплами” нашридаги бир қайдда Жомий тарафидан манқабаси ёзилган авлиёларнинг сони 618 та, Навоийники эса 770 та деб берилади (Навоий 17. 2001: 5). Жомий – Навоий ва Жомий – Ломий алоқаларига энг сўнгги бор Мустафо Эсон эътибор қаратган (қиёсланг: Mustafa İsen, 2004: 28). Ломийнинг “Рисолаи аруз” ёки “Шарҳи аруз” деб номланган асари, тахаллуси Ламий бўлган ўғлининг “Баҳр ул-авзон” номли асари ва Навоийнинг “Мезон ул-авзон”и ўртасида боғлиқлик бўлганлигини тахмин қилиш мумкин. Бу билан боғлиқ бирор хулоса чиқариш учун Ламий асарининг топилиши ва Ломийнинг асарлари ҳам алоҳида тадқиқ қилиниши керак бўлади.

шер Навоий шеърларига ҳавасмандликнинг чиғатойча шеър ёзишга ундаганлиги хусусида шубҳа йўқ. Ушбу шеърлар усмонийлар империясида назмни тушунган усмоний тилида сўзлашувчиларга ёқар эди. Шоир дўстларининг форсча шеърига қарама-қарши равишда Алишер Навоийнинг ўзларига яқин бир тилда шундай буюк бир асарларни яратганлиги унга нисбатан улкан муҳаббатнинг пайдо бўлишига сабаб бўлган бўлса керак.

Онадўли шоирларининг чиғатой тилида ёзган алоҳида шеърлари қандай баҳоланиши керак, бу шеърларнинг вазифаси нимадан иборат бўлган? Чиғатойча шеърларнинг барчаси тадқиқ этилгач ва ўша шоир битган усмонийча, агар мавжуд бўлса, унинг форсча шеърлари билан солиштириб ўрганилгандан сўнггина бу масалага ечим топиш мумкин бўлади. Яхши ҳамки, бугунги кунда мазкур асарларга доир катта ҳажмдаги адабиётлар мавжуд. Ҳозирга қадар топилган араб ва уйғур ёзувларидаги чиғатойча шеърларни филологик мезонлар асосида тадқиқ этган И.Х.Эртайлан (I.H.Ertaylan), К.Эраслан (K.Eraslan), О.Ф.Серткайя (O.F.Sertkaya) ва А.Г.Серткайя (A.G.Sertkaya) каби олимлар томонидан жуда катта ишлар амалга оширилган. Баъзи ҳолларда нашр қилинган шеърлар билан боғлиқ манбаларда келгусида амалга оширилиши мумкин бўлган илмий ишлар учун ёрдам берувчи адабий изоҳлар келтирилган [Масалан, Eraslan 1987]. Бугунгача ёритилган маълумотларга кўра, менимча, усмоний шоирлари чиғатойча шеър ёзиш орқали ўзларининг нақадар моҳир эканликларини исботламоқчи бўлганлар. Элизар Бирнбаум ҳам худди шундай ҳулосага келган. Шоир хоҳласа, бу тилда ҳам шеър ёза олиши мумкинлигини намойиш қилиш учун асарларига чиғатойча шеърини илова қилган.

Бошқа шеърлар уларнинг шу қадар жиддий қаралиши керак бўлган поэтик асарлар сифатида қабул қилинмаганлигини кўрсатади. Улар, кўпинча, шоирлар орасида хуш кўрилган ҳазил ва нуктадонликни эслатади. Айтилаётган фикрни бироз енгиллатиш мақсадида бошқа бир тилдан фойдаланишни лозим топганлар. Шоир, бир қарашда, агар сизнинг тилингизда шеър ёзсайдим, мана шуларни айтган бўлардим, аммо, афсуски, бошқа бир тилда шеър ёзаяман, дейди. Бахтий сифатида тақдим қилиниб, кейинчалик номи Бахшига (Шайхзода Абдураззоқ Бахши) ўзгартирилган шоирнинг Навоийнинг икки ғазалига ёзган назираси мана шундай тарзда яратилгандек, [Sertkaya, 1972: 158-161; A.G.Sertkaya, 2004: 109-114]. Айни шаклда Аҳмад Пошо Навоийнинг Абдураззоқ Бахши шеърига манба вазифасини ўтаган ғазалидан ўрнак олиб, усмоний туркчасида поэтик жиҳатдан гўзал бир ғазал ёзгани маълум. [қиёсланг: Kleinmichel 1999: 111-113]. Аммо ушбу шеърларнинг хусусиятлари ва айримларининг бадииятини тўлиқ очиб бериш учун алоҳида тадқиқотлар олиб бориш зарурдир¹. XIX асрда усмонийлар орасида чиғатой тилининг Алишер Навоий шарофати билан усмоний маданияти учун жуда катта аҳамият касб этгани ҳақидаги қарашлар кенг ёйилган эди. Бундай фикрларни, масалан, Аҳмад Митхатнинг “Усси лисони туркий” асарининг сўзбошисида учратамиз². Аммо Аҳмад Митхатнинг чиғатойчани тушуна олиш учун ҳам луғат, ҳам грамматикага эҳтиёжнинг мавжудлигига, яхши ҳамки, бу асарнинг “Таълим ул-фарисий”нинг режасига мувофиқ тузилганига урғу беради [Hartmann 1902, 131]. Турк олимларининг бу қарашли Алишер Навоийнинг кўплаб насрий асарларининг XIX асрда туркчага таржима қилиниши билан ўз тасдиғини топган. Булар: “Маҳбуб ул-қулуб” [Istanbul, 1872]; “Муҳокамат ул-луғатайн” [Bursa, 1889, Istanbul, 1897]; “Чихил ҳадис” [Istanbul, 1893, 1913]; фақатгина “Тарихи мулуки аҷам” асари XVIII асрда босма нашр бўлган [Wien, 1784/95]³. Навоийни нафақат ташқаридан ҳайрат билан кузатиш, балки ўқиш ҳам керак!

Зиёлилар Навоийнинг шеърларини аслиятдан ўқишда давом этдилар. Навоий шеърлари киритилган XIX асрнинг энг машҳур тўплами Зиё Пошонинг “Харобот”идир. Зиё Пошо 1291/1874 йилда нашр қилдирган асарининг муқаддимасида чиғатойчани масдар деб ҳисоблагани учун бу тилдан ҳам шеърлар киритганини қайд этган. Шоир Алишер Навоийни

¹ Бу бир катта тадқиқот учун мавзудир. Чунки ҳозирга қадар бутун назираларга назира сифатида қаралмаган. Масалан, айни йўналишда ёзилган биринчи тадқиқотда Сайди Али Раиснинг 1968 йилда чоп қилинган (Eraslan, 1968: 44-54) йигирма икки ғазалидан камида еттитасини Навоий ғазалларига назира эканини кўрсатиб ўтган.

² Ушбу сўзбошини таржима қилган Мартин Хартманн бунга эътибор қаратган (қиёсланг: Hartmann, 1902: 127-131).

³ Левенд яна (Levend, 1965: 280-282) бу асарнинг XVII асрдаёқ таржима қилинган бўлиши мумкинлигини тахмин қилади. Унинг чоп этилиш даври сифатида 1782 йил кўрсатилган.

қисқача зикр этиш билан чекланади. Аммо асардан ҳиротлик шоирнинг қанча шеъри ўрин олганини кўрган ўқувчи ҳайратланади¹. Бу асарнинг кириш қисмида тўрт унсур каби бири-бирига боғлиқ тўрт халқнинг асарларини бир ерда жамлаганини ёзади². Китобининг уч бўлими (1. Қасида. 2. Таркиботдан ғазалиётга қадар турли шеърий жанрлар. 3. Маснавий) ҳам тўртга эмас, арабча, форсча ва туркча манзумалар тарзида учга бўлинган. Аммо Зиё Пошо ҳозирга қадар маълум бўлмаган қандайдир эски бир қарашга асосланган бўлиши мумкин. Масалан, С.Ф.Флейчер Мустафо Алининг “Кунх ул-ахбор”да Румдаги тилнинг тўрт тилдан пайдо бўлганини ёзганига ишора қилади ва бу ерда ғарбий туркча, чиғатойча, арабча ва форсчанинг назарда тутилганини маълум қилади [Fleicher, 1986, 22].

Алишер Навоий ва усмоний турк шоирларининг алоқасига доир илмий- адабий изланишлар энди бошланди. Али Ниход Тарлон 1942 йилдаёқ Навоий ва Фузулийнинг ижодини қиёслаш, Бокий ва Нодимда Навоий ижодининг таъсирини ўрганиш билан бу ишнинг дебочасини яратган эди. Абдулбокий Гўлпинарли эса Фузулий билан боғлиқ тадқиқотларни давом эттирар экан Фузулийнинг 32 шеъри Навоий ғазалларига назира эканини аниқлади. Гўлпинарли, шунингдек, Фузулийнинг шунга ўхшаш бошқа ғазаллари ҳам борлигини таъкидлаган эди (Gölpınarlı, 1985: I-CXII саҳифалар орасидаги сўзбошининг XXVIII-XXXVII саҳифалари). Аммо Фузулий озар шоири бўлгани боис ушбу тадқиқотларни баҳс юритаётганимиз мавзу юзасидан шартли равишда дебача дейиш мумкин.

Бу мақолада айтилганидек, Алишер Навоий ва усмоний турк шоирлари билан боғлиқ энг муҳим ҳақиқатларга эътибор қаратсак, адабиётшунослик олдида турган муҳим вазифалар маълум бўлади. Бу вазифаларнинг бир нечасини санаб ўтишни лозим топдик.

Ғазал айтиш билан боғлиқ маълумотлар юқорида келтирилди. Шунингдек, бу хусусда, назира ёзишдан ташқари чиғатой шоирларига жавоб ёзишнинг бошқа йўллари мавжуд бўлиши мумкинлигига ҳам эътибор бериш керакдир (масалан, Kleinmichel 2002).

Туркча, чиғатойча ва бошқа маснавийлар билан боғлиқ чоғиштира тадқиқотларни амалга ошириш учун уларнинг поэтик маъноларини очиб берувчи ишларга эҳтиёж сезилаётти.

Навоий асарларига бўлган қизиқишнинг қай даражада эканлигини аниқлаш учун назмий ва насрий асарлари, нусхаларининг кўчирилиш жойи ва даврларига эътибор қаратиб мавжуд каталоглар яна бир марта кўздан кечирилиши лозим³.

Адабий ва тарихий манбалар келгусида ҳам диққат билан ўқилиши керак, шу йўсинда ҳар икки манба типини орасидаги бўшлиқ аниқ тарзда бартараф этилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Бу икки типдаги тадқиқотларнинг хулосалари маълум бир муддат оралиғида қайта-қайта жамланиши лозим⁴.

Хулоса қилиб айтганда, муттасил олиб борилаётган тадқиқотларнинг асосий манбаи бўлган материалнинг кенгайтирилиши Навоий шеърятини ва усмонли турк шоирларининг Навоий шеърларига ёзган назиралари билан қизиқувчи ҳар бир мутахассисни қувонтиради. Шунинг таъкидлаш керакки, бу шеърий асарларни бирма-бир қиёслаш ва уларнинг алоҳида муҳим жиҳатлари устида ишлаш пайти келди.

¹ Бу асарнинг биринчи жилди қасида учун ажратилган. Навоий биргина қасида ёзганлиги боис биринчи жилдда унга оид асар йўқ. Иккинчи жилдга Навоийдан таржиъбанд, икки китъа, бир туюқ (Зиё Пошо бунинг ҳам китъа сифатида беради), беш рубоий ва ўн икки ғазалдан байт ёки байтлар киритилган. Достонлар учун мўлжалланган учинчи жилдда Навоийнинг “Фарҳоду Ширин”, “Лайли ва Мажнун”, “Сабъи сайёра” ва “Искандарнома” номли маснавийларидан бўлимлар берилган. Юқорида айтилганидек, Зиё Пошо Навоийнинг достонларини Низомийнинг айни мавзудаги парчалари билан параллел қўйиб қиёслаш имконини берган. Масалан, ҳар икки шоирдан Лайлининг Мажнунга бир мактубини танлаб олиб ўрганишга уринган.

² 1291 йил шаъбон ойида (1874) кўчирилган нусханинг кириш қисмида саҳифа рақамлари йўқ. Менинг санаганим бўйича Зиё Пошонинг тўрт унсур ҳақидаги сўзлари 25-бетда келтирилган. Маълумки, Номик Камол Зиё Пошонинг бу асарини танкидий баҳолаган. Бошқалар билан бирга Номик Камол ҳам “Харобот” муаллифининг бу сўзларига тадқиқотнинг асосий нуқтаси сифатида қарайди (Қиёсланг: Namik Kemal, 1303/1885-86: 155). Номик Камолнинг қарашларига кўра тўрт халқ ёки тўрт тил ҳақида сўз юритиш ноўриндир. Тил ва шева ўртасидаги тортишуви эски мавзудир!

³ Масалан, XVI асрда Мисрда кўчирилган бир қўлёзмадаги “Таржимаи Ҳадиси Арбаъин” (“Чихил ҳадис”).

⁴ Масалан, А.Тьетце ва К.Флейчернинг (1986) Мустафо Али ҳақидаги тадқиқотлари адабиётшунослик нуқтаи назаридан муҳимдир.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Алишер Навоий. Мукамал асарлар тўплами. 17-том. Насойим ул-муҳаббат. Тошкент, 2001.
2. Умаров Эргаш. Лексикографический памятник созданный бабуридами в Индии // Ўзбекистонда ижтимоий фанлар, 1991, 9, с. 39-42.
3. Умаров Эргаш. Словари староузбекского языка и вопросы фонетики. –Тошкент, 1994.
4. Borovkov Aleksandr. Бада'и ал-лугат. Словарь Тали' Имани Гератского к сочинениям Алишера Навои. –Москва, 1961.
5. Eckmann Janos. Die tschaghataische Literatur // Philologiae Turcicae Fundamenta II - Wiesbaden, 1964, s. 304-402.
6. Eraslan Kemal. Seydî Ali Reis'in Çagatayca Gazelleri // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDAD). 1968, XVI: s. 41-54.
7. Eraslan Kemal. Çagatay Şâiri Atayî'nin Gazelleri // TDAY, 1987, s.113-164.
8. Eraslan Kemal. Nevayî ve Tenkid // Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri, 24-25 Eylül 2001, Ankara, s. 15-18.
9. Fleischer Cornell H. Bureaucrat and Intellectual in the Ottoman Empire. The Historian Mustafa Ali (1541–1600).- Princeton (New Jersey), 1986.
10. Fagner Bert G. Die "Persophonie": Regionalität, Identität und Sprachkontakt in der Geschichte Asiens (ANOR 5), Halle.- Berlin: Klaus-Schwarz, 1999.
11. Gölpınarlı Abdülbâki. Fuzûlî Dîvân, L, (1. bs. 1948, 2. bs. 1961).- Istanbul, 1985.
12. Hartmann Martin. Zentralasiatisches aus İstanbul // Der islamische Orient. Berichte und Forschungen IV.- Berlin, 1902, s. 103-145.
13. İsen Mustafa. Türk Biyografi Celeneginde Ali Şir Nevayî'nin Yeri // Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri, 24-25 Eylül 2001.- Ankara, s. 25-32.
14. Johanson Lars. Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten. -Stuttgart: Steiner, 1992.
15. Kleinmichel Sigrid. Mir 'Alışir Nava'i und Ahmed Paşa // Archivum Ottomanicum 17, 1999, s. 77-211.
16. Kleinmichel Sigrid. Fünf Ghasele auf oynar aus dem 15. Jahrhundert // Festschrift für Barbara Kellner-Heinkele zu ihrem 60. Geburtstag, Herausgegeben von Ingeborg Hauenschild, Claus Schönig und Peter Zieme, Wiesbaden, 2002, s. 209-236.
17. Köprülü Mehmed Fuad. Çagatay Edebiyatı // İslam Ansiklopedisi, 3, 1945, s. 270- 323.
18. Köprülü Mehmed Fuad. Ahmed Paşa // İslam Ansiklopedisi. 1, 1950, s. 187-192.
19. Levend Ağâh Sırrı. Türkiye Kitaplıklarındaki Nevai Yazmaları // Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, 1958, s. 127-209.
20. Levend Ağâh Sırrı. Ali Şir Nevaî. cilt I – III, Ankara, Sanati va Kişiliği 4. – Ankara, 1965.
21. Meredith-Owens G.M. Meşö'irüş-şu'ard or Tezkere of 'Âşık Çelebi. – London, 1888.
22. Maröth Miklós. The Library of Sultan Bayazıt II // Irano-Turkic Cultural Contacts in the 11th-17th Centuries, edited by Eva M. Jeremiás. – Piliscaba, 2003, s. 111-132.
23. Namık Kemal. Tahrib-i Harabat. – Konstantiniyye, 1303[1885/86].
24. Römer Claudia. Zur osmanischen Wiedergabe tschagataischer Verbformen im tschagataisch-osmanischen Wörterbuch Abuşqa (16. Jh.) // Mîr 'Alîşir Nawā'î Akten des Symposiums aus Anlaß des 560. Geburtstages und des 500. Jahres des Todes von Mîr 'Alîşir Nawā'î am 23. April 2001, herausgegeben von Barbara Kellner-Heinkele & Sigrid Kleinmichel. – Würzburg, 2003, s. 69-89.
25. Sertkaya Ayşe Gül. Semerkandlı Şeyh-zade Abdürrezâk Bahşının Ali Şir Nevayî'ye Anadolu'da Yazdığı Nazireler // Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri, 24-25 Eylül 2001, Ankara, s. 109-127.
26. Sertkaya Osman F. Osmanlı Şâirlerinin Çagatayca Şiirleri // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, XVIII, 1970, s. 133-138.
27. Sertkaya Osman F. Osmanlı Şâirlerinde Ali Şir Nevayî Tarzı ve Nevayî'ye Anadolu'da Yazılan Nazireler // Ali Şir Nevâyî'nin 560. Doğum, 500. Ölüm Yılı Dönümlerini Anma Toplantısı Bildirileri, 24-25 Eylül 2001, Ankara, s. 129-140.
28. Sohrweide Hanna. Dichter und Gelehrte aus dem Osten im osmanischen Reich (1453—1600), Ein Beitrag zur türkisch-persischen Kulturgeschichte. // Der Islam Bd. 46, Heft 3, 1970, s. 263-302.
29. Ziya Paşa. Harabat. Konstantiniyye, 1291 [1874].

Турк тилидан Ойсара Мадалиева таржимаси

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali Amerika qo'shma shtatlarining Crossref.org tizimiga kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo'yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo'lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA'RIFAT YOG'DUSI** (Navoiy va islom ma'rifati, Navoiyning diniy-ma'rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog'at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog'liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA'SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o'zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola sarlavhasi.
 2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, respublika va elektron pochta adresi to'liq keltiriladi.
 3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so'zdan iborat bo'lishi lozim) **o'zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
 4. Tayanch so'z va iboralar **o'zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so'zdan iborat bo'lishi kerak).
 5. Kirish (Introduction)
 6. Asosiy qism (Main part)
 7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
 8. Xulosalar (Conclusions)
 9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snoscikalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo'minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;**
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so'ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kirirtishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko'chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОИ”

Международный журнал “Алишер Навои” будет включен в систему Crossref.org Соединенных Штатов Америки и каждой статье будет присвоен DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОИ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАНОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОИ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОИ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
 1. Название статьи.
 2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
 3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
 4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
 5. Вступление (Introduction)
 6. Основная часть (Main part)
 7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
 8. Заключение (Conclusions)
 9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекондованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoivy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is entered into the United States Crossref.org system and each article is assigned a circle number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French**;
- Structure of the article:
 1. Article title.
 2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
 3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English**.
 4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
 5. Introduction
 6. Main part
 7. Results and Discussions
 8. Conclusions
 9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
 - The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
 - references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
 - sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
 - The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
 - Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
 - Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
 - Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
 - The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Tel: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. ADIBLAR XIYOBONI

АЛИШЕР НАВОИ. АЛЛЕЯ ЛИТЕРАТОРОВ

ALISHER NAVOI. ALLEY OF LITTERATEURS